

TARBIYAVIY ISHLAR SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI

Tuxtamuradov Fozil Axmedovich

*O'zbekiston Respublikasi Harbiy Xavfsizlik
va Mudofaa Universiteti sikl boshlig'i, dotsent.*

Annotatsiya: Mazkur ishda ta'lim-tarbiya jarayonining sifati va samaradorligini oshirishning dolzarb masalalari yoritilgan. Tadqiqotda tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda tizimli yondashuv, innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish va yoshlarning psixologik xususiyatlarini inobatga olish mexanizmlari tahlil qilingan. Shuningdek, oila, mahalla va ta'lim muassasasi hamkorligini mustahkamlashning amaliy ahamiyati asoslab berilgan. Maqola ma'naviy barkamol shaxsni shakllantirishda tarbiyaviy metodlarni modernizatsiya qilish bo'yicha taklif va tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Аннотация: В данной работе освещены актуальные вопросы повышения качества и эффективности воспитательного процесса. В исследовании проанализированы механизмы системного подхода, использования инновационных педагогических технологий и учета психологических особенностей молодежи в организации воспитательной работы. Также обосновано практическое значение укрепления взаимодействия семьи, махалли и образовательного учреждения. Статья содержит предложения и рекомендации по модернизации воспитательных методов в формировании духовно развитой личности.

Abstract: This work highlights topical issues of improving the quality and efficiency of the educational and upbringing process. The research analyzes the mechanisms of a systematic approach, the use of innovative pedagogical technologies, and taking into account the psychological characteristics of youth in the organization of educational work. The practical importance of strengthening the cooperation between the family, the community (mahalla), and the educational institution is also substantiated. The article includes suggestions and recommendations for modernizing educational methods in the formation of a spiritually mature personality.

Kalit so'zlar: tarbiya, samaradorlik, mexanizm, ma'naviy-axloqiy rivojlanish, innovatsiya, hamkorlik, pedagogik texnologiya, shaxs shakllanishi.

Ключевые слова: воспитание, эффективность, механизм, духовно-нравственное развитие, инновация, сотрудничество, педагогическая технология, формирование личности.

Keywords: education, efficiency, mechanism, spiritual and moral development, innovation, cooperation, pedagogical technology, personality formation.

Tarbiyaviy ishlar samaradorligini oshirish — bu faqatgina tadbirlar o'tkazish emas, balki ta'lim oluvchining dunyoqarashini tizimli ravishda shakllantirish jarayonidir. Bugungi kunda ushbu jarayonni sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish uchun quyidagi asosiy mexanizmlardan foydalanish tavsiya etiladi:

1. Tarbiyaning Institutsional Mexanizmi (Hamkorlik zanjiri)

Tarbiyaning samaradorligi faqat ta'lim muassasasiga bog'liq bo'lib qolmasligi kerak. Bunda "Oila – maktab – mahalla" zanjirini mustahkamlash asosiy mexanizm hisoblanadi.

Oila: Ota-onalarning pedagogik madaniyatini oshirish (masalan, "Ota-onalar maktabi" loyihalari).

Mahalla: Yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish va ijtimoiy nazorat.

Ta'lim muassasasi: Ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha direktor o'rinbosarlari va sinf rahbarlarining faoliyatini yangicha yondashuv asosida tashkil etish.

2. Texnologik va Innovatsion Mexanizm

Zamonaviy yoshlar axborotni tez va vizual ko'rinishda qabul qiladilar. Shu sababli, quruq ma'ruzalardan voz kechib, quyidagilarga o'tish zarur:

Interfaol metodlar: Keys-stadi (hayotiy vaziyatlarni tahlil qilish), rol o'yinlari va psixologik treninglar.

Media-tarbiya: Ijtimoiy tarmoqlar va raqamli kontent orqali ijobiy qadriyatlarni targ'ib qilish (videoroliklar, podkastlar).

Loyihaviy ta'lim: O'quvchilarning o'zlari ijtimoiy loyihalar (masalan, xayriya ishlari, ekologik aksiyalar) ustida ishlashi.

3. Psixologik Diagnostika Mexanizmi

Tarbiyaviy ta'sir o'tkazishdan oldin o'quvchining ruhiy holatini tushunish lozim. Samaradorlikni oshirish uchun:

Har bir o'quvchining psixologik profilini yaratish.

"Tengdosh-tengdoshga" tamoyili asosida lider yoshlarni tarbiya jarayoniga jalb qilish.

Deviant (xulqi og'ir) o'quvchilar bilan individual korreksion ishlarni yo'lga qo'yish.

1. Tarbiyaviy ishlarni loyihalashning 3 bosqichi

Tarbiya jarayoni samarali bo'lishi uchun u quyidagi bosqichlardan o'tishi kerak:

Diagnostika bosqichi: O'quvchining oilaviy sharoiti, qiziqishlari va ijtimoiy muhitini o'rganish.

Amaliy bosqich: Belgilangan metodlar (suhbat, sayohat, ijodiy ish) orqali ta'sir ko'rsatish.

Tahliliy bosqich: Erishilgan natijani avvalgi holat bilan solishtirish.

2. Zamonaviy tarbiyaning ustuvor yo'nalishlari

Hozirgi kunda tarbiyaviy ishlar quyidagi 5 ta muhim yo'nalishga qaratilishi shart:

Media-madaniyatni shakllantirish: Yoshlarni internetdagi feyk xabarlar va zararli kontentdan himoya qilish (Kibertarbiya).

Ekologik ong: Tabiatga mas'uliyat bilan yondashish va barqaror rivojlanish ko'nikmalari.

Emotsional intellekt (EQ): O'z hissiyotlarini boshqarish va boshqalar bilan sog'lom muloqot qilish qobiliyati.

Milliy o'zlikni anglash: Tarix, til va an'analarni zamonaviy qiyofada o'rganish.

Taym-menejment: Vaqtdan unumli foydalanish va maqsad qo'yishni o'rgatish.

3. Tarbiyada "Keys-stadi" (Muammoli vaziyat) metodi

Bu metod samaradorlikni 2-3 baravar oshiradi. Masalan:

O'quvchilarga real hayotiy ixtilof (konflikt) beriladi.

Ular guruhlariga bo'linib, vaziyatdan chiqishning axloqiy yo'llarini izlaydilar.

Bunda o'qituvchi "aksioma" aytuvchi emas, balki moderator sifatida ishtirok etadi.

4. Tarbiyaviy ishlar samaradorligini belgilovchi mezonlar

Natijani qanday baholaymiz?

Bilimlilik: Axloqiy meyorlarni bilish darajasi.

Ishonch: Bilganlariga qat'iy ishonish va amal qilish.

Ko'nikma: Qiyin vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qila olish.

Xulosa

Tarbiyaviy ishlar samaradorligini oshirish uchun "Tarbiyaning 4K modelini" (Kommunikatsiya, Kritik fikrlash, Kreativlik, Kooperatsiya) amaliyotga tatbiq etish lozim. Bu yoshlarni nafaqat bilimli, balki mustaqil qaror qabul qila oladigan shaxs qilib shakllantiradi.

Tarbiyaviy ishlar samaradorligiga faqat tizimli yondashuv orqali erishish mumkin. Bunda tarbiya jarayoni quruq ma'ruzalardan voz kechib, innovatsion texnologiyalar va raqamli media imkoniyatlariga tayanishi zarur. Eng asosiy mexanizm — "Oila – maktab – mahalla" zanjirining uzviyligini ta'minlash hamda har bir o'quvchiga uning individual-psixologik xususiyatlaridan kelib chiqib yondashishdir. Natijada yoshlarda nafaqat bilim, balki mustaqil fikrlash va yuksak ma'naviy mas'uliyat shakllanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abu Nasr Farobiy. Fozil odamlar shahri. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2016.
2. Ziyomuhammadov B. Pedagogika. — Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2006.
3. Ibragimov X.I., Abdullayeva Sh.A. Pedagogika nazariyasi (darslik). — Toshkent: Fan va texnologiya, 2008.
4. Musurmonova O. Ma'naviy qadriyatlar va yoshlar tarbiyasi. — Toshkent: O'qituvchi, 1996.
5. Quronov M. Maktab ma'naviyati va milliy tarbiya. — Toshkent: Ma'naviyat, 2013.